

УДК 336.1:352

МІСЦЕВІ ФІНАНСИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**Каламбет С.В., Іванов С.В., Ярош О.Г.****LOCAL FINANCE IN CONDITIONS TRANSFORMATION OF THE ECONOMY OF UKRAINE****Kalambet S.V., Ivanov S.V., Yarosh O.G.**

У статті досліджено значення місцевих фінансів для економічного розвитку держави. Проаналізовано основні проблеми функціонування місцевих фінансів в сучасних умовах трансформації економіки України. Запропоновано шляхи вдосконалення системи міжбюджетних відносин та пріоритетні напрями реформування бюджетного регулювання. Розглянуто програму нового уряду України щодо ситуації, яка склалась в Україні на початку 2014 року. Зазначено, що в умовах політичної та економічної кризи, ринкових трансформацій місцеві фінанси і місцеві бюджети стають основними фінансовими гарантантами існування і розвитку демократії та надання населенню суспільних послуг і благ.

Ключові слова: місцеві фінанси, місцеві бюджети, роль місцевих фінансів, доходи місцевих бюджетів, видатки місцевих бюджетів, міжбюджетні трансферти.

Вступ. У умовах трансформації економіки України, її євроінтеграційного курсу розвитку система бюджетного регулювання має бути спрямована на забезпечення ефективного і раціонального вирівнювання дохідного потенціалу територіальних утворень, забезпечення обґрунтованого розподілу дохідних джерел і видаткових повноважень між рівнями бюджетів. Механізм бюджетного регулювання повинен сприяти регулюванню соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць, забезпечувати стимулювання розвитку податкового потенціалу місцевих органів влади. [1]

Проблеми розвитку системи місцевих фінансів досліджувались такими українськими ученими: В.Г. Бодрова, О.П. Кириленко, В.І. Кравченко, В.М. Опарін, Ю.С.Пасічник, Ю.В. Петренко.

Постановка проблеми. Отже, метою статті є дослідження місцевих фінансів в умовах трансформації економіки України та виявлення пріоритетних напрямів реформування бюджетного регулювання.

Матеріали і результати дослідження. Фінанси місцевих органів влади як системи охоплюють кілька основних взаємопов'язаних структурних елементів. Це - видатки, доходи, способи їх формування, місцеві фінансові інститути,

суб'єкти й об'єкти системи та відносини між суб'єктами системи, системою й іншими ланками фінансової системи держави.

Склад видатків місцевих бюджетів і джерела їх фінансування охарактеризовані рис. 1.

Головним елементом фінансів місцевих органів влади є видатки. Саме вони є точним відображенням функцій та завдань, що покладаються на місцеву владу.

Видатки місцевих органів влади, залежно від їх завдань, поділяють на декілька видів. Насамперед розрізняють обов'язкові видатки, тобто видатки, спрямовані на виконання обов'язкових завдань, покладених на органи місцевої влади з метою забезпечення певних стандартів послуг у масштабах країни. До обов'язкових видатків належать також видатки місцевих органів влади, пов'язані з їх борговими зобов'язаннями за кредитами.

Крім цього розрізняють поточні, або адміністративні видатки, які фінансуються із поточного бюджету і капітальні, або інвестиційні, які фінансуються з бюджету розвитку. Наявність видатків місцевих органів влади є причиною утворення доходів цих органів влади. Їх можна класифікувати за джерелами й економічною природою.

За джерелами доходи місцевих органів влади поділяють на податкові, неподаткові (платежі, доходи від оренди майна, що належить місцевій владі, та від господарської діяльності підприємств комунальної форми власності), доходи за рахунок кредитів і позик, трансферти від центральної влади та органів влади вищого територіального рівня.

За економічною природою доходи місцевих органів влади поділяють на власні й передані. До власних доходів належать доходи, мобілізовані місцевою владою самостійно на основі власних рішень і за рахунок джерел, визначених місцевим органом влади. Це - місцеві податки і збори, доходи від майна, що належить місцевій владі, та від господарської діяльності комунальних підприємств, комунальні платежі, доходи за рахунок комунальних кредитів і позик.

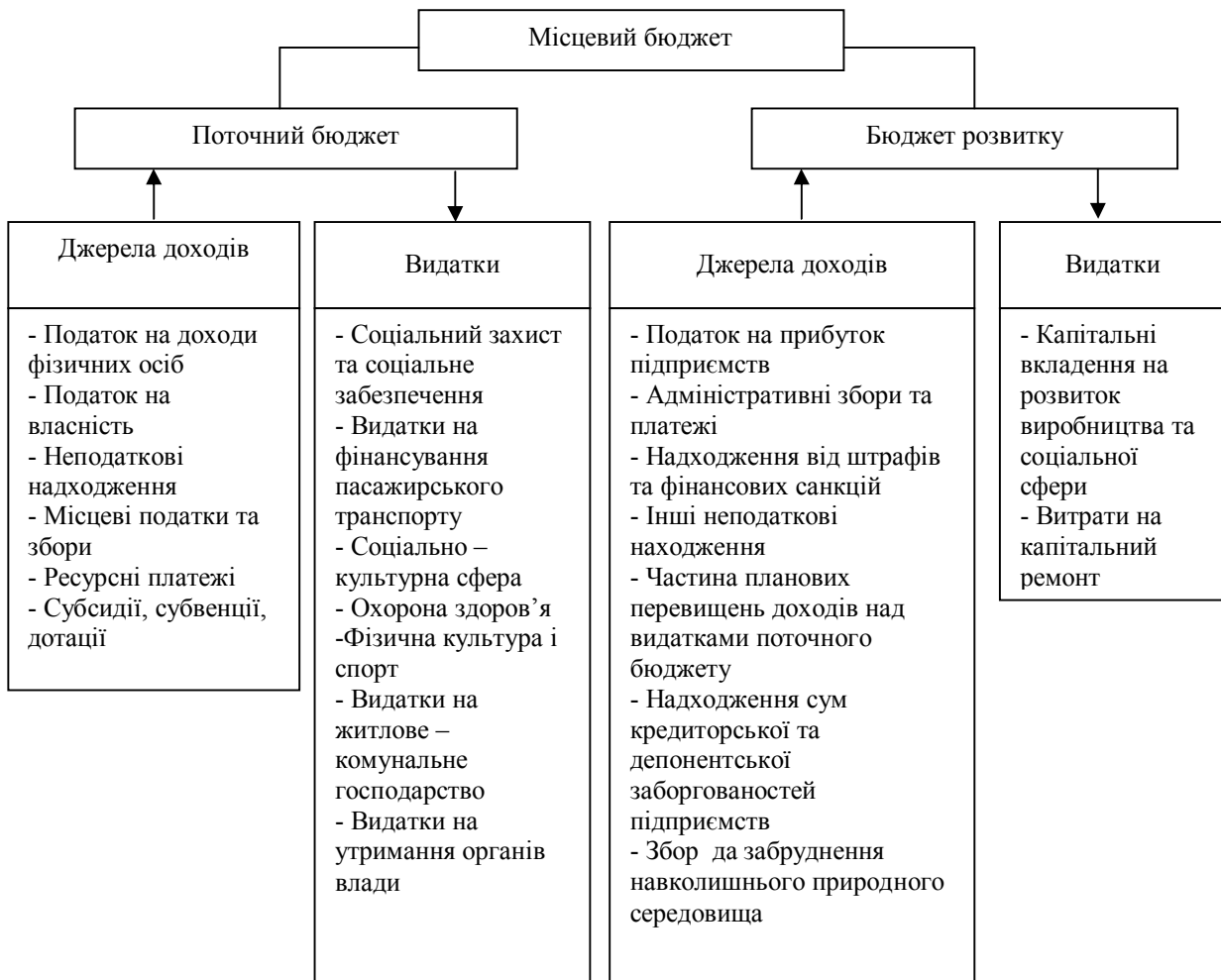

Рис. 1 Доходи та видатки поточного бюджету та бюджету розвитку місцевого бюджету.

Розглянемо вплив фінансів місцевих органів влади на економіку та соціальну сферу держави.

По-перше, до фінансових систем місцевих органів влади мобілізується значна частина валового внутрішнього продукту. Через них здійснюється розподіл і перерозподіл цієї частини валового внутрішнього продукту. Отже, місцеві фінанси є інструментом регулювання економічного й соціального розвитку держави.

По-друге, місцеві фінанси виконують фіскальну функцію. Це дозволяє забезпечувати фінансовими ресурсами розв'язання завдань, покладених на місцеві органи влади.

Місцеві органи влади мають право в межах чинного законодавства встановлювати місцеві податки та збори, надавати пільги зі сплати податків, що надходять до місцевих бюджетів.

Створюючи пільговий режим оподаткування, місцева влада залучає додаткові кошти, сприяє новому будівництву, створенню спеціальних економічних зон. Досвід інших країн показує, що чим менше розвинена та чи інша територія, тим більші податкові пільги надають її органи влади з метою подолання відставання.

По-третє, місцеві фінанси є інструментом забезпечення економічного зростання країни. Вплив фінансів місцевих органів влади на економічне зростання здійснюється через капітальні витрати, діяльність на ринках позичкового капіталу, нерухомості, землі [2].

В умовах ринкових трансформацій місцеві фінанси і місцеві бюджети стають основними фінансовими гарантами існування і розвитку демократії та надання населенню суспільних послуг і благ. Місцеві бюджети перетворилися на основне джерело фінансових ресурсів, необхідних органам місцевого самоврядування для виконання покладених на них функцій відповідно до чинного в державі розподілу повноважень між рівнями і гілками влади.

Особливої ваги набувають проблеми забезпечення місцевого самоврядування фінансовими ресурсами адекватними новим завданням, які стоять перед ними. Існує проблема формування місцевих бюджетів, адже основна частина їх доходів – трансферти, що свідчить про надмірну централізацію доходів місцевих бюджетів.

Ситуації, яка склалась в Україні на початку 2014 року – політична і економічна криза, змусила новий уряд Яценюка А.П. скласти програму виходу з кризи. Суть програми - збереження цілісності держави, підписання асоціації з Євросоюзом і боротьба з корупцією.

До основних завдань програми виходу з кризи є:

Забезпечення суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності України.

Підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, невідкладна імплементація її положень. Виконання всіх необхідних умов для якнайшвидшого досягнення безвізового режиму з країнами Європейського Союзу для українських громадян.

Невідкладна стабілізація фінансової ситуації. Жорстка економія бюджетних коштів. Ретельний перегляд податкових пільг, виданих на індивідуальній або галузевій основі, на предмет їх реальної ефективності в сприянні розвитку та соціальної доцільності. Кардинальне зменшення різного роду субсидій, що спотворюють умови конкуренції, дестабілізуючих державні фінанси і сприяють поширенню корупції.

Відновлення програм співробітництва з МВФ і виконання всіх умов, необхідних для отримання допомоги від МВФ і ЄС.

Забезпечення жорсткого контролю з боку суспільства за використанням бюджетних коштів. Забезпечення прозорості державних закупівель. Скорочення витрат на утримання влади, скасування необґрунтованих пільг чиновникам.

Прийняття (в короткостроковій перспективі) необхідних непопулярних рішень щодо цін і тарифів, з введенням відповідних компенсаторних механізмів адресного характеру.

Демонізація економіки. Усунення обмежень для конкуренції та штучних преференцій окремим суб'єктам господарської діяльності. Розширення свободи підприємницької діяльності, істотне скорочення функцій адміністративного регулювання економіки.

Відновлення довіри з боку інвесторів до України, заохочення іноземних інвестицій. Введення прозорих і єдиних правил для всіх суб'єктів економічної діяльності.

Крім того можна зазначити, що виконання програми повинно забезпечити :

- зниження рівня суспільно-політичної напруженості, відновлення законності і правопорядку, функціонування діяльності органів державної влади на конституційних принципах, зниження рівня корупції, посилення правового захисту та безпеки громадян;

- зміцнення суспільної єдності і громадянської злагоди в Україні;

- бюджетну збалансованість, формування реалістичних бюджетів, підвищення прозорості та раціональності бюджетного процесу.

- Економічне відновлення, закладання основ кардинальної реструктуризації економіки в напрямі інноваційної моделі - створення привабливого інвестиційного клімату, належних умов розвитку малого та середнього підприємництва, стимулювання національного бізнесу у створенні конкурентних товарів і послуг та їх виведення на міжнародні ринки;

- прискорення залучення країни в міжнародні економічні та фінансові мережі [3].

В контексті трансформаційних процесів, що відбуваються в державі можна виділити такі актуальні проблеми формування місцевих бюджетів в Україні як:

- існування істотних протиріч в нормативно-законодавчій базі, що регулює формування і використання фінансових ресурсів місцевих бюджетів;

- надмірна централізація управління місцевими бюджетами та відсутність чіткого розподілу компетенції щодо вирішення конкретних завдань між центральними органами влади і органами регіонального та місцевого самоврядування;

- нестабільність джерел формування доходів місцевих бюджетів та відсутність ефективного механізму міжрегіонального перерозподілу державних доходів;

- недосконалість міжбюджетних відносин, що зумовлена їх невідповідністю швидким змінам, що відбуваються.

Наслідок існування вищезазначених проблем є виникнення дисбалансу в самих місцевих бюджетах дефіцит бюджетних коштів, неможливості вирішення важливих життєвих проблем людей, занепад всього місцевого господарства [4].

Висновки. На сучасному етапі представляється необхідною системна реалізація наступних пріоритетних напрямів реформування бюджетного регулювання:

- упорядкування бюджетного устрою в Україні;
- формування і розвиток об'єктивних і прозорих механізмів фінансової підтримки регіональних і місцевих бюджетів;

- підвищення якості управління суспільними фінансами на регіональному і місцевому рівнях;

- розширення бюджетних повноважень органів місцевого самоврядування і законодавче розмежування між обласним бюджетом і бюджетами територіальних утворень повноважень щодо здійснення видатків;

- збільшення власних доходів місцевих бюджетів, розмежування на довготривалій основі між обласним бюджетом і бюджетами територіальних утворень надходжень від ряду дохідних джерел бюджету області;

- забезпечення податково-бюджетної автономії місцевих органів влади;

- надання поточної та інвестиційної фінансової допомоги місцевим органам влади, підтримка депресивних територій;

- створення умов для проведення на місцевому рівні раціональної і відповідальної бюджетної політики, а також розвитку й ефективного використання податкового потенціалу територіальних утворень;

- забезпечення транспарентності й об'єктивності методик і процедур визначення напрямів і розмірів підтримки місцевих органів влади на основі: регулярної і системної оцінки фінансового положення територіальних утворень.

Література

1. Усков І.В. Бюджетне регулювання в умовах розвитку системи місцевих фінансів / І.В. Усков // Экономика и управление. - 2012. - №3. - С. 63-68
2. Юхименко П.І. Теорія фінансів. Підручник / За ред. проф. В.М. Федосова, С. І. Юрія. - К.: ЦУЛ. - 2010. - 576 с.
3. Delo.ua [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://delo.ua/ukraine/kak-kabmin-jacenjuka-nameren-spasat-ekonomiku-programma-pravitel-228573/?supdated_new=1395742966
4. Савчин В. Видатки місцевих бюджетів, проблеми питання обслуговування / В. Савчин, В. Стоян // Казна України. - 2011. - №4. - С. 24-27

References

1. Uskov I.V. Bjudzhetne reguljuvannja v umovah rozvitku sistemi miscevih finansiv / I.V. Uskov // Jekonomika i upravlenie. - 2012. - №3. - S. 63-68
2. Juhimenko P.I. Teorija finansiv. Pidručnik / Za red. prof. V.M. Fedosova, S. I. Jurija. - K.: CUL. - 2010. - 576 s.
3. Delo.ua [Elektronnij resurs]. - Rezhim dostupu: http://delo.ua/ukraine/kak-kabmin-jacenjuka-nameren-spasat-ekonomiku-programma-pravitel-228573/?supdated_new=1395742966
4. Savchin V., Vidatki miscevih bjudzhetiv, problemi pitannja obslugovuvannja / V. Savchin, V. Stojan // Kazna Ukraïni. - 2011. - №4. - S. 24-27

Каламбет С.В., Иванов С.В., Ярош О.Г. Местные финансы в условиях трансформации экономики Украины

В статье исследовано значение местных финансов для экономического развития государства. Проанализированы основные проблемы функционирования местных финансов в современных условиях трансформации экономики Украины. Предложены пути совершенствования системы межбюджетных

отношений и приоритетные направления реформирования бюджетного регулирования. Рассмотрена программа нового правительства Украины относительно ситуации, которая сложилась в Украине в начале 2014 года. Отмечено, что в условиях политического и экономического кризиса, рыночных трансформаций местные финансы и местные бюджеты становятся основными финансовыми гарантиями существования и развития демократии и предоставления населению общественных услуг и благ.

Ключевые слова: *местные финансы, местные бюджеты, роль местных финансов, доходы местных бюджетов, расходы местных бюджетов, межбюджетные трансферты.*

Kalambet S.V., Ivanov S., Yarosh O. Local finance in conditions transformation of the economy of Ukraine

The article investigates the importance of local finance for economic development. The basic problems in the functioning of local finance in the current conditions of the transformation of the economy of Ukraine. The ways of improving the system of intergovernmental relations and priorities of reform of budgetary control. We consider the application of the new government of Ukraine on of the situation in Ukraine in early 2014. It is noted that in terms of political and economic crisis, market transformation, local finances and local governments are the main financial guarantees and existence of democracy and the provision of public services and benefits.

Keywords: *local finances, local budget, the role of local finance, revenues of local budget, expenditures of local budgets, intergovernmental transfers.*

Каламбет Світлана Валеріївна – д.е.н., професор, академік Академії економічних наук, завідувача кафедрою «Фінанси та кредит» Дніпродзержинського державного технічного університету. lion0647@mail.ru

Іванов Сергій Володимирович - д.е.н., професор Придніпровська державна академія будівництва та архітектури. lion0647@mail.ru

Ярош Олександр Геннадійович - магістр, Дніпродзержинський державний технічний університет. lion0647@mail.ru

Рецензент: Костирко Л.А., доктор економічних наук, професор, завідувача кафедрою фінансів Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, м. Луганськ, Україна.

Стаття подана 30.05.2014 р.